

Studio 17 d/m 23 augustus 1968

DE DAG DER SCHANDE

21.8.'68

**Dr. J. Diamant:
'Praag vreest
illegale oppositie
in het
buitenland.'**

Dr. Jiri Diamant (39) was op het moment dat de Russen Tsjecho-Slowakije binnenvielen in Amsterdam. Hij nam daar deel aan een internationaal psychologisch congres. Collega's en Nederlandse kranten vertelden hem wat in zijn vaderland gebeurde. Hij haastte zich terug naar Praag om zijn gezin op te halen. Zijn besluit om zich in het westen te vestigen stond al vast. „Ik zag in Tsjecho-Slowakije wat er aan de hand was. Het was zeer dramatisch. De Tsjechische autoriteiten en de politie verzetten zich overduidelijk tegen de Russische maatregelen. Zij hebben mij in alle opzichten geholpen om het land uit te komen.” Zijn vlucht — per auto van Praag over de Oostenrijkse grens — noemt hij zelf „zeer avontuurlijk”. Met vrouw en twee dochters (zes en zeven jaar) reed hij dwars door Russische legerconcentraties, die aan weerszijden van de wegen in het land bivakkeerden. „Om mij niet ongerust te maken vertelde mijn vrouw dat het boeren waren, die het veld bewerkten.” De Tsjechische douane aan de grens had snel in de gaten dat het gezin Diamant niet, zoals de officiële papieren vermeldden, op weg was naar een rustig toeristisch verblijf in Joegoslavië. De douane zei „we moeten het voorzichtig aanpakken, de Russen staan te kijken” en loodste de wagen rustig over de grens.

Geen verzetsgroep

Dr. Diamant is nu als psycholoog verbonden aan de Amsterdamse universiteit. „Ik had hier een paar bekenden. Zij hebben mij geweldig geholpen.” Hij werkt samen met dr. M. Zvonar (die eveneens vorig jaar naar Nederland kwam en nu werkt bij het Academisch Ziekenhuis in Leiden) en dr. Sibka aan de oprichting van de „Comenius-vereniging”. Hij ziet het zelf als een experiment. „In eerste instantie denken wij aan een soort gezelligheidsvereniging voor de geëmigreerde Tsjechen. Bedoeling is om elkaar regelmatig te ontmoeten voor discussie en communicatie. Wij willen zeker niet iets primitiefs als de Landmannschaft van de Sudeten-Duitsers in West-Duitsland. Wij willen verzet op hoog intellectueel niveau.”

Toch een vereniging met een politiek doel? „Wij zijn 'Comenius' nog aan het opbouwen. In de eerste plaats heeft de vereniging een sociaal karakter. Het is niet de bedoeling om een verzetsgroep te vormen. Wij weten niet hoeveel mensen zich zullen aansluiten. Het is ook niet gemakkelijk om een programma te vinden. Een politieke conceptie lijkt al vrijwel onmogelijk. Daarvoor lopen de ideeën van de Tsjechen, die hier in Nederland zijn, te veel uiteen. Het enige wat zij gemeen hebben is het feit dat zij vorig jaar zijn gevlucht. Maar dat zegt niets over wat zij willen en denken.”

Die onderlinge tegenstellingen kunnen de activiteiten van een duidelijke politieke verzetsgroep als het „Comité Naarden” belemmeren, meent dr. Diamant. „Ik weet niet of ze succes zullen hebben. Het is heel moeilijk om de opinies bij elkaar te brengen van bijvoorbeeld de Tsjechen die hier in 1948 kwa-

men en de Tsjechen die vorig jaar zijn geëmigreerd.” Het huidige bewind in Praag toont wat paniek als het om het Comité Naarden gaat. De minister van Binnenlandse zaken waarschuwde in juni bij een lezing in Praag tegen de activiteiten van „deze verraders”. „Het is een internationale beweging met nationale afdelingen, vergelijkbaar met bijvoorbeeld het Zionisme. Zo'n wereldbeweging roept altijd angst op,” veronderstelt dr. Diamant. Hij schat het totaal aantal vluchtelingen dat sinds vorig jaar Tsjecho-Slowakije heeft verlaten nogal hoog op tachtigduizend. „Na Husak is het weektotaal opgelopen tot achthonderd. Wij verwachten dat het er duizend per week zullen worden.” Een groot percentage van de vluchtelingen — dr. Diamant praat liever over emigranten — behoort tot de Tsjechische en Slowaakse intelligentsia. „Ook daarvoor zijn de Praagse leiders bang. Zij vrezen een krachtige illegale oppositie in het buitenland. Het heeft ook duidelijk invloed op de interne verhoudingen in Praag. Men wil het de emigranten gemakkelijker maken om terug te keren via een soort amnestie. Waarschijnlijk gebeurt dat tegen de wens van de Russische adviseurs in. Ik ben bang dat de Russen de Tsjechische intellectuelen weg willen hebben. De grens is nog steeds open. Hun vertrek maakt een blijvende bezetting gemakkelijker.”

Er zijn altijd profiteurs

De Tsjechische psycholoog (hij werkt nu aan een studie over de psychische gevolgen van emigratie) is somber gestemd over de toekomst van zijn land („Ik ben pessimist, daarom ben ik ook hier”). Hij meent dat zeker negentig procent van de Tsjechen de Russische bezetting niet accepteert. „Er zijn altijd profiteurs, dat hebt u in uw eigen land onder de Duitsers ook gezien.” Zijn grootste angst is dat het westen vergeet wat in Tsjecho-Slowakije is gebeurd. „Zoals het westen ook Letland, Lithauen, Polen en Hongarije heeft vergeten. Het Russische kwaad wordt niet beter. Ze hebben alleen meer intelligente en voor het westen makkelijker te aanvaarden methoden gevonden om het uit te voeren. Maar ook het verzet is intelligenter geworden. De Tsjechische liberale beweging heeft aangetoond dat er intelligente en effectieve methoden zijn tegen de Russische tirannie. Wat dit betreft kunnen de gebeurtenissen in Tsjecho-Slowakije een grotere invloed hebben dan de maanreis.” Dr. Diamant verwacht dat de Russische druk op het Tsjechische volk steeds groter zal worden. „Het zijn de beste schakers van de wereld. Zet voor zet wordt de druk groter. Ook al gaat het veel langzamer dan zij hebben verondersteld. Het risico is groot dat zij hun geduld verliezen.” Hij heeft berichten gehoord over actief Tsjechisch verzet tegen de Russen.

Waarschijnlijk zal het, meent hij, op 21 augustus tot uitbarstingen komen. Wat de Russen aanleiding zal geven hun overheersing met nog straffer hand voelbaar te maken. „Husak is niet de laatste man in het rijtje. Als het tot rellen komt zal hij worden vervangen door een nog conservatiever figuur.”